

William Hinton

Den kinesiska revolutionen: Var den nödvändig? Hade den framgång? Pågår den fortfarande?

William Hinton (1919 – 2004) var en hängiven maoist och som sådan var han kritisk mot utvecklingen i Kina efter Maos död – för en lite utförligare biografi över Hinton se sid 9 ff nedan.

De följande två texterna är hämtade från William Hinton, *Privatiseringen av Kina*, en artikelsamling publicerad 1992 i svensk översättning.

Red

Detta är en reviderad och utvidgad version av ett tal hållet vid Harvard University den 5 juni 1991, när 1941 års studenter under sitt femtioårsmöte höll ett antal symposier under rubriken "Ämnen inom politik och ekonomi". Ordförande var Lincoln Bloomfield, och i panelen satt Gerald Alter, William Hinton och Eliot Richardson (alla studenter av årgång 1941).

När vi stod och väntade på trappan till Widener Library för att ta klassfotot hörde jag en klasskamrat säga till en annan:

"Kul att se dig, Joe. Vad har du gjort de här femtio åren?"

"Ska jag svara med en mening", svarade Joe, "så har jag försökt hålla mig undan trassel."

Jag kunde inte låta bli att tänka för mig själv: "Så ser verkligen inte mitt liv ut. Jag har ägnat de här femtio åren åt att råka i trassel."

Skillnaden kommer sig kanske av en skillnad i mål. Jag har ägnat livet åt att försöka förändra världen medan Joe, som är pensionerad sjöofficer, har ägnat sitt åt kontroll av status quo.

Eftersom jag aldrig fick möjlighet igår att tala om de frågor som har betytt mest för mig, vill jag nu ta tillfället för att besvara den frågan. Det som har betytt mest för mig är marxismens världsåskådning. Jag började studera marxismen 1943, när jag satt i ett arbetsläger i New Hampshire som vapenvägrare. Den marxistiska analysen fick mig då att frivilligt anmäla mig för krigstjänst, och den har sedan dess angett inriktningen för hela mitt liv.

Edgar Snow, som inte var marxist, presenterade marxismen för mig med sina objektiva rapporter om den kinesiska revolutionen. Därefter var Mao Zedong och det kinesiska folket mina viktigaste lärare. En annan källa till marxistisk upplysning var Harvard, där Paul Sweezy skrev sin fantastiska bok "Teorin om den kapitalistiska utvecklingen".

Jag föddes för sent för att uppleva den ryska revolutionen men växte upp i tid för att kunna delta direkt i den revolutionära omvandlingen av Kina, den största samhällsomvandlingen genom tiderna, åtminstone om man ser till antalet deltagare. Det har varit en erfarenhet att smaka på och förnya gång på gång. Jag hade inte velat byta ut den mot någonting annat.

Nu när seklet börjar lida mot ett överraskande slut, där kapitalismen har tagit överhanden i både öst och väst, inklusive Kina, ser jag inget skäl att ändra mig. Den marxistiska

världsåskådningen inrymmer också möjligheten att marxister i praktiken kan misslyckas med att i detta århundrade skapa överlägsna samhällen utan klassutsugning — stabila, produktiva och framför allt demokratiska: verkligt demokratiska, inte bara monopolkapitalistiska maktnät med demokratiska garneringar. Men tydligen har vi hittills bara sett första rondan i en långdragen, världsomspännande omvälvning. Så länge kapitalismen regerar världen, kommer marxismen att frodas som detta systems mest övertygande utmanare. När socialismen väl slår rot som det mest funktionsdugliga alternativet, kommer marxismen att frodas som en outhärlig vägledare till samhällsförnyelse.

Nu en kort kommentar till världssituationen, eftersom det är den diskussionen handlar om.

Alla talar just nu om en ny världsordning, som om vi vore på väg in i en lång period av fred, stabilitet och internationell harmoni. Vad sådana utsikter beträffar är jag tvivlare.

Någon — jag önskar jag kunde komma ihåg vem — skrev nyligen att 1990 var en vändpunkt, det år då flera årtionden av efterkrigstid slutade och en ny förkrigstid började.

Det låter chockerande, men tål att studera närmare.

Det som nu tar form i världen är en tävlan mellan de tre kapitalistiska block som håller på att bildas — ett amerikanskt (nord-, mellan- och sydamerikanskt) dominerat av Förenta staterna, ett europeiskt dominerat av Tyskland och ett asiatiskt dominerat av Japan.

Det som verkligen skapar instabilitet i förhållandet mellan dessa block är att vissa makter, i synnerhet Förenta staterna och England, går tillbaka ekonomiskt, medan andra är på väg upp, som Tyskland och Japan. Den stora paradoxen består i att de uppåtgående makterna som är så starka ekonomiskt är militärt svaga, medan de nedåtgående som fortfarande är så starka militärt är ekonomiskt svaga. En sådan situation kan inte bestå länge. De framryckande makterna kommer förr eller senare att förändra den militära balansen genom att mobilisera sitt eget block, bygga upp en vapenmakt som motsvarar deras ekonomiska ställning och därefter utmana de nedåtgående makterna i kampen om hegemonin i världen.

Orsaken till krig i världsskala i modern tid har alltid varit imperialistisk tävlan. Nu när det socialistiska blocket har upplösts kommer konflikterna mellan konkurrerande imperialistiska block oundvikligen att träda i förgrunden och dominera de internationella förbindelserna, som de så ofta har gjort tidigare. Vi står inför en klassisk förkrigssituation, där de imperialistiska makterna manövrerar för att få en bra ställning innan de börjar puckla på varandra. När det manövrerandet trappas upp kommer det att krävas utomordentliga ansträngningar för att förhindra ett tredje världskrig. Kanske är det bara revolution i det ena eller det andra blocket som kan kasta om balansen som helhet i tid för att förekomma Harmageddon.

När det gäller Kina, som är mitt främsta intresseområde, kan man ställa upp några grundläggande frågor som ram för de ämnen jag vill täcka: 1. Var den kinesiska revolutionen nödvändig? 2. Hade den kinesiska revolutionen framgång? 3. Pågår den kinesiska revolutionen fortfarande? 4. Kan de så kallade reformerna rädda Kina? 5. Vad kommer närmast på historiens dagordning?

På den första frågan — var den kinesiska revolutionen nödvändig? — måste svaret bli ett otvetydigt ”ja”.

Det kan tyckas märkligt att ens ställa frågan, men det finns grupper, revisionistiska grupper, i världen och på kinesiska fastlandet också, som betvivlar den historiska nödvändigheten av den revolution som så har dominerat Östasien detta århundrade. Kina skulle ha utvecklats

snabbare, jämnare och bättre om det inte alls hade ägt rum någon revolution, säger de.

Det är struntprat.

Det gamla Kina var verkligen Österns sjuke man. Man behöver bara se på Kinas svaghet inför den japanska invasionen: 450 miljoner människor med rika naturtillgångar, en rik historia och en rik kulturtradition, och ändå så hopplöst fast i halvfeodal, halvkolonial stagnation att de inte kunde slå tillbaka ett angrepp från ett land med sjuttio miljoner invånare. Hade inte en revolution banat sig väg, hade det inte funnits ett kommunistparti, en enhetsfront och en åttonde routearmé som samlade folket till motstånd, så skulle Kina ha mist de sista resterna av självständighet och på obestämd tid upphört att fungera som nation.

Roten till denna nationella svaghet var ett godsägarsystem i jordbruket som förevigade fattigdomen, kvävde initiativen och gjorde att det ekonomiska överskottet dels gick till lyxkonsumtion, dels lades på hög utan att investeras. Ekonomin föll samman av brist på kapital. Bara en storskalig expropriering av tillgångarna på landsbygden och en omfördelning av denna bland de arbetande fattiga, plus en överföring av miljarder dollar i undanstoppade rikedomar till produktiva investeringar kunde utlösa den skapande potential som fanns hos Kinas miljoner bönder. Det satte i sin tur igång utvecklingen på alla områden. Utan revolutionen — en genomgripande, fullständig jordrevolution — hade ingen jämförbar utveckling någonsin kunnat äga rum.

2. Hade den kinesiska revolutionen framgång?

Denna fråga måste besvaras i två steg, eftersom det var två revolutioner, eller två revolutionära stadier, och resultaten var olika i vardera fallet.

För den första revolutionen eller revolutionens första stadium, som marxisterna har kallat för ”den demokratiska”, var målet inom landet att bryta sönder det feodala systemet, i synnerhet då jordbrukssystemet, och i förhållande till utlandet att befria Kina från imperialistisk inblandning och kontroll. Den antifeodala delen var Asiens motsvarighet till 1600-, 1700- och 1800-talens stora europeiska revolutioner, som bröt adelns makt och fördelade dess jord. Föregångarna till den antiimperialistiska delen var den nationella befrielsekampen i länder som Förenta staterna, Irland, Serbien och Grekland. Den kinesiska demokratiska revolutionen, som kom så sent i en lång serie, enade en utomordentligt stor majoritet av det kinesiska folket — män och kvinnor av alla klasser och samhällsskikt, till och med ett stort antal godsägare — under en fana, och 1949 vann den en avgörande seger både militärt och politiskt. Med det menar jag att de revolutionära styrkorna vann slagen, vann kriget och vann folkets hjärtan.

När jag ska bedöma detta revolutionära stadium utifrån hur bra det lyckades utföra sina mål, ger jag det emellertid bara åttio poäng av hundra.

Revolutionen befriade det kinesiska fastlandet grundligt från imperialismen, men den lyckades inte i grunden utrota de feodala inrättningarna från samhällslivet. Trots att bönderna under kommunisternas ledning delade upp all godsägarnas jord, utplånade godsägarväldet som samhällsföreteelse och omvandlade godsägarna som personer till arbetande människor, så att de upphörde att existera som utsugande klass, lyckades de revolutionära ledarna och deras anhängare ändå inte att omvandla andra feodala fästen som fick en väldig negativ inverkan på den framtida utvecklingen.

Viktigast av dessa fästen var den centraliserade byråkratiska staten, den främsta uppfinningen i Kinas historia. Den är rotad i godsägarsystemet och hämtar näring därifrån på basplanet, men har under århundradenas lopp fått ett självförnyande, nästan självständigt eget liv.

Revolutionära krafter störtade det kejsrerliga hovet 1911, men den byråkratiska staten återuppstod och växte sig stark under Chiang Kai-shek. När kommunisterna störtade Chiang, krossade de hans förvaltning men byggde snabbt upp en egen hierarkisk apparat av traditionellt slag.

När många verkligt revolutionära funktionärer sattes in på höga poster efter 1949, kom de att leda mängder av tjänstemän från det gamla systemet, och utan deras samarbete kunde ingen styra Kina, i synnerhet inte landets stora städer. Kommunistiska partiet inledde mycket tidigt en rörelse för ideologisk omvandling av alla tjänstemän, med betoning på dem från den gamla regimen. Ändå var det hela tiden oklart vem som egentligen skulle omvandla vem, i synnerhet som partiet under denna tid var splittrat inom sig när det gällde grundläggande utvecklingsfrågor, samtidigt som städerna med sin ekonomiska, sociala och politiska sammansättning snabbt utvidgade sitt relativa inflytande i landet som helhet.

Hela staten blev med tiden illa tilltygad av konflikter, där de motsatta krafterna tenderade att ta ut varandra, och återgick så småningom till en form som var svår att skilja från de väldiga, hierarkiska formationerna under den gamla kejsartiden. Eftersom det inte fanns några stora enskilda förmögenheter samlades makten hos administrationen, som den hade gjort i århundraden. Tjänstemän på underordnade poster i ”enmanshallar” (arbetsplatser bemannade och styrda uppifrån och ned) fann att lojalitet och anpassning var det som ledde till beordran, inte skicklighet eller tjänsten. Sålunda återtog den kinesiska modellen av feodalism sitt grepp om ”allt under himlen”.

Den andra revolutionen, eller revolutionens andra stadium, definierades som socialistisk. Måltavla: de kapitalistiska utsugarna och det kapitalistiska produktionssystemet. Staten konfiskerade byråkratkapitalet (Chiang Kaishekgruppens egendomar) och köpte därefter ut de självständiga nationella kapitalisterna med räntebärande obligationer, varigenom deras ägodelar gjordes till statsegendom. Under statens ledning förde samtidigt bönderna och de flesta småföretagarna samman sin egendom för kollektiv produktion. Av en brokig mångfald skapades så två grundläggande former av produktiv egendom: offentlig (ägd av statsorgan på olika nivåer) och kollektiv (ägd av enskilda som förenades i kooperativ av olika slag). Personlig egendom — som hus, möbler, dagligvaror, små verktyg för olika hantverk och liknande — förblev privat egendom, vilket gav grundvalen för en mycket begränsad privat ekonomi.

Detta skede av revolutionen ger jag betyget sextio poäng av hundra. Det är högt jämfört med de omdömen man hör från experter som företräder gängse ståndpunkter i Kina och världen. De har i allt väsentligt avskrivit uppbyggandet av socialismen helt och hållet som vänsteravvikelse och misslyckande.

Den socialistiska perioden har haft några utomordentliga framgångar och en del besvärande misslyckanden.

Som helhet fungerade det kollektiva jordbruket. Matproduktionen steg år efter år och höll jämna steg med den snabbt stigande befolkningen, åtminstone med en liten marginal (undantag: katastrofåren 1960-62). Kooperationen främjade kapitalackumuleringen och stimulerade en allsidig ekonomi. Många byar utvecklade småindustrier, hantverksföretag, boskapskötsel, skogsbruk och fiskeprojekt som skapade välstånd. Lika viktigt i det långa loppet var att Kooperationen gav den sociala och ekonomiska basen för att mobilisera tiotals miljoner bönder för en grundläggande uppbyggnad av jordbruket under de månader varje år då det inte fanns så mycket att göra med jordbruket. Deras arbete skapade en infrastruktur — dammar,

bevattningssystem, dräneringssystem, terrasser på sluttningar, uppodlade våtmarker, konstgjorda flodvallar, vindskydd och åtgärder för att stabilisera sanddyner — som gav förutsättningar för höga och stabila skördar över stora områden. Denna infrastruktur har nu blivit försummad och missbrukad men tjänar fortfarande som den oundgängliga grundvalen för det moderna kinesiska jordbruket. Utan den svett och möda som tjugofem år av kollektiva ansträngningar har lagt ned i jordbruket hade dagens ansvarssystem inte kunnat hoppas på några stabila skördar.

I fråga om bruttoproduktion är det kinesiska jordbruket idag världsledande. Med 27 procent av världens befolkning men bara 6 procent av världens odlingsbara jord är Kina den störste producenten av spannmål, kött, bomull och matolja. I produktion per invånare ligger Kina förstås fortfarande långt nere. Ändå är framgångarna under fyrtiotvå år anmärkningsvärda.

Det är just det som måste betonas: man måste räkna alla fyrtiotvå år, inte bara de senaste tolv. Dagens produktionsnivåer har som grundval jordreformen som gav jord åt alla odlare i slutet av fyrtiotalet och början av femtotalet; i kollektiviseringen som under femtio-, sextio- och sjuttiotalen skapade storskalighet och byggde upp en infrastruktur på landsbygden; och i fyra årtiondens industrialisering, som har levererat de stigande mängder av industrivaror som krävs för höga, stabila skördar.

Eftersom många avgörande faktorer—konstgödsel, insekts- och växtgiften, hybridutsäde och så vidare — började produceras i stora mängder just när privatiseringen av jordbruket tog fart, och eftersom regeringen lät detta förut obefintliga materiella stöd åtföljas av kraftiga prisstegringar för jordbruksprodukter, är det svårt att beräkna hur mycket av de senaste årens framsteg som beror på tekniska faktorer och prisstimulans och hur mycket som beror på omorganiseringen. Jag misstänker att det kollektiva systemet med samma fördelar skulle ha visat likvärdiga om inte bättre resultat.

Inom industrin är framstegen sedan revolutionens seger 1949 inte mindre beaktansvärda. Sextio miljoner ton stål, 138 miljoner ton olja, en miljard ton kol, oceangående fartyg, supertanker, lastbilar, bilar och bussar, flygplan, rymdraketer, atombomber — listan på låg- och högteknologiska ting som nu produceras i Kina är mycket, mycket lång. Siffrorna för industrins tillväxt — åtminstone en femtiodubbling på de fyrtio åren sedan 1952 (återhämtningsåret efter kriget) — är imponerande. Än en gång måste alla åren räknas in.

Viktigast av de första årtiondenas industriframgångar var att det skapades utspridda industribaser i hela inlandet, något som förde storskalig modern produktion till dittills utvecklade områden. Maos politik var att göra varje område i huvudsak självförsörjande och till fullo utveckla alla regionala tillgångar och alla dugliga personer på olika håll. Deng har vänt på denna politik. Nu talar planerarna om att utveckla kusttrakterna först, detta utifrån teorin att välståndet i sinom tid ska sippra vidare inåt landet och västerut. Har de studerat varför välståndet sipprar söderut så sakta i Italien?

Ännu ett stort industriellt framsteg under den kollektiva tiden var utvecklandet av små industrier utspridda över landsbygden. Där förhållandena var gynnsamma för diversifiering, investerade framgångsrika brigader sina kapitalfonder i olika slags företag som inte var grundade på jordbruket. Denna tendens att ”lämna jorden men inte byn” har fortsatt med ökad hastighet sedan ”reformen”. Kollektiva företag och enskilt ägda företag lever sida vid sida. En industrialisering på byns grund minskar gapet mellan stadsliv och landsbygdsliv på alla områden.

Varför då bara ge den socialistiska revolutionens tid sextio poäng av hundra?

Därför att framstegen var mycket ojämna. För varje by som blomstrade på landsbygden stagnerade en annan, medan den tredje gjorde obetydliga framsteg. Många faktorer bidrog till detta blandade resultat, men viktigast var det otillräckliga ledarskapet på gräsrotsnivå. Den by som hade en duglig, hederlig och engagerad partisekreterare, och helst också en likvärdig partiavdelning, brukade gå framåt. Den som hade en liknöjd eller korrumperad ledning sackade efter. Till sist blev det den illa ledda sämsta tredjedelen av landets byar som gav likvidatorerna ursäkten för att montera ned hela systemet.

Också industrin plågades av ojämn utveckling. Även om framgångarna som helhet var imponerande fanns det många svaga punkter. Det fanns många illa ledda enheter, många ställen där arbetarnas produktivitet snarare föll än steg under årens lopp, och många fabriker som för jämnan gick med förlust och behövde statsstöd för att kunna fortsätta.

Alla dessa brister hos den socialistiska revolutionen, inom både jordbruket och industrin, löper samman i ett avgörande misslyckande hos den demokratiska revolutionen: att den centraliserade byråkratiska staten efter den fullständiga segern inte nedmonterades och ersattes med någonting mer modernt. Det var avgjort på förhand att det i en sådan stat, där auktoriteten kom enbart från toppen och gick nedåt och där tjänstemännen var mer intresserade av att hålla sig kvar vid makten än av att lyckas åstadkomma något arbete, var en besvärlig och praktiskt taget omöjlig uppgift.

I kulturrevolutionen mobiliserade Mao miljoners medborgare emot makthavarna, i synnerhet kapitalistfararna, för att underifrån störta den traditionella hierarkin och bygga upp en ny förvaltningsstruktur, som utgick från revolutionskommittéer sammansatta av medborgare, tjänstemän och soldater. Men varje ansträngning i denna riktning utlöste en motansträngning från det angripna etablissemanget. Tjänstemän i nyckelpositioner lyckades fördröja, avleda och missleda varje initiativ från Maos sida eller föra det till absurda ytterligheter. I stället för att skapa en ny och mer demokratisk förvaltningsform fastnade rörelsen i principiös maktkamp, som gjorde alla utmattade och inte ledde någonstans. Kulturrevolutionens misslyckande lade grunden för en stor omläggning av politiken på alla områden.

3. Pågår den kinesiska revolutionen fortfarande?

Här måste svaret bli ”nej”.

Varje revolution har sitt Thermidor, det ögonblick då högern tar över från vänstern, då förnyarna träder tillbaka för bevararna, då revolutionen ger vika för restauration. Kinas Thermidor inträffade i slutet av 1978, när elfte centralkommitténs tredje plenarmöte, dominerat av Deng Xiaoping och andra överlevande från Liu Shaoqi-gruppen, skiftade politik och inledde ”reformen”. Detta markerade en övergång från arbetarklassens makt till borgerlig makt, från arbetarpolitik till borgerlig politik, från den socialistiska vägen till den kapitalistiska vägen. Det mötet innebar att Kina skiftade färg, och från den tidpunkten började de nya ledarna att montera ned både den socialistiska ekonomiska basen och den socialistiska överbyggnaden som det kinesiska folket hade byggt med så stora ansträngningar under trettio år.

Men, frågar ni kanske, sitter inte kommunistiska partiet fortfarande vid makten?

Jo. Men det är inte samma parti som det som 1949 föresatte sig att bygga socialismen. Noggrannare uttryckt leds partiet inte av samma människor som de som 1949 föresatte sig att bygga socialismen.

Kinas kommunistiska parti har aldrig varit monolitiskt. Den demokratiska revolutionen enade alla progressiva krafter — stora mängder arbetare och bönder, men också många ur den

nationella bourgeoisin (kapitalister som inte var knutna till eller beroende av de byråkrater och kompradorer som dominerade Guomindang) och de flesta intellektuella, utom dem som hade en starkt borgerlig inriktning. Dessa senare grupper och klasser slöt upp kring kommunistiska partiet, och många av dem gick som enskilda med i partiet. I en allvarlig krisperiod, då ett nationellt krig avlöstes av ett inbördeskrig, lyckades Mao smida ett förbund på frågan om att driva ut de imperialistiska härskarna ur Kina och expropriera de feodala godsägarnas jord på landsbygden. Men så snart dessa uppgifter var slutförda, upphörde också den enighet som hade gjort segern möjlig.

För att förstå var felet låg måste man repetera lite historia.

Mao definierade det första stadiet av den kinesiska revolutionen som *nydemokratisk* i motsats till den *gammaldemokratiska* revolutionen som störtade det feodala väldet i Europa och förde den nationella bourgeoisin till makten i olika länder. Detta nya var nödvändigt, sade Mao, därför att de underutvecklade länderna i Asien, Afrika och Latinamerika på 1900-talet dominerades av imperialistiska makter som inte tolererade några revolutioner alls, vare sig demokratiska eller socialistiska, borgerliga eller proletära. Historien visade att Kinas nationella bourgeoisin visserligen var antiimperialistisk men också svag, vacklande och så rädd för folkliga uppror att den inte vågade mobilisera och ännu mindre beväpna de bondemassor som var de enda som var starka nog att slå tillbaka utländska angrepp.

Ledningen över revolutionen i Kina övergick därför i brist på andra till kommunistiska partiet. Internationellt sett fick revolutionen stöd endast från Sovjetunionen, som då försökte bygga socialismen, och vänsterflygeln av den internationella arbetarrörelsen. I och med denna allians kunde ett krossande av imperialistisk intervention och störtande av feodalismen i Kina knappast bana väg för kapitalism. Med den segern var det arbetarklassen som skulle komma till makten, inte borgarklassen. Under kommunisternas ledning skulle arbetarna i förbund med bönderna och de progressiva intellektuella gå vidare för att bygga socialism och inte kapitalism. Till yttermera visso var det bara sådana utsikter som kunde inspirera hundratals miljoner människor att göra de uppoffringar som var så nödvändiga för segern. Det kinesiska folket skulle inte ge sig in i någon utdragen kamp som siktade till att ersätta den ene herren med den andre, att ersätta godsägarna med kapitalister.

Det visade sig så småningom att en stor grupp framträdande ledare i kommunistpartiet med Liu Shaoqi och Deng Xiaoping i centrum aldrig verkligen instämde i denna tanke, trots att nästan alla i ord bekände sig till den. Denna grupp förespråkade en lång period av ”nydemokratisk” blandekonomi, i vilken allt skulle göras för att uppmuntra den privata ekonomins tillväxt vid sidan av statliga, kooperativa och blandade (statlig-privata) företag. Samtidigt skulle bönderna inrätta sig med sina hackor som enskilda jordbrukare på sina nyförvärvade privata lotter, var och en ansvarig för sina egna vinster och förluster.

”När varje bonde har en mula, en kärra och en plog, då blir det dags att tala om socialismen”, sade Liu Shaoqi.

Sålunda splittrades partiet i två grupper med var sin dagordning, och en lång kamp bröt ut för att avgöra vilken grupp och vilken dagordning som skulle avgå med segern. De kapitalistiska krafterna ställdes inför socialistiska omvandlingar på varenda front och svarade med att göra motstånd, förhåla, förvränga politiken och avleda arbetet för att sakta ned takten. När det inte fungerade, förde de i stället de kollektiva formerna och massrörelserna till vanvetliga ytterligheter, så att de misskrediterades och försvagades och hotades av upplösning inifrån. Ett regelbundet mönster av obstruktion från höger omväxlande med sabotage från vänster gjorde det mycket svårt för dem som byggde socialismen att konsolidera nya produktionsförhållanden,

en ny samhällsstruktur eller en ny ideologi. I trettio år efter 1949 möttes de som försökte skapa, utveckla och konsolidera socialismen av våldsamt motstånd från dem som ville förhindra, undergräva och omintetgöra den för att i stället föra fram ett kapitalistiskt alternativ.

Under årens lopp gjorde byggarna naturligtvis också många misstag som oppositionen kunde utnyttja för att göra dem förlägna och förvirrade. En sak som bör betonas i en realistisk analys är emellertid att Mao och hans anhängare aldrig någonsin hade fria händer att ta initiativ, fördjupa och konsolidera dessa, lära av misstag och fortsätta framåt. Vartenda steg måste övervinna inte bara den tröghet som vanan och traditionen utgjorde, utan också ett beslutsamt motstånd från en stor, mäktig och skickligt ledd grupp inom själva partiet. ”Glöm aldrig klasskampen” var inget tomt marxistiskt slagord. Den intensiva kampen mellan olika samhällsklasser om den grundläggande politiken präglade hela perioden. Kampen fortgår än idag.

Så länge Mao levde hade dock de socialistiska krafterna och den socialistiska inriktningen överhanden — för det mesta. Efter Maos död kom syndafloden. Maktbalansen tippade över till oppositionens fördel. Deng iscensatte en militärkupp som störtade Hua Guofeng, Maos efterträdare, och ledde sedan ett stort språng tillbaka.

4. Kan de så kallade reformerna rädda Kina?

Nej.

När nu Kina under Dengs ledning rör sig i riktning mot fri marknad, öppnar sig för utländska investeringar och knyter sig allt tätare till världsekonomin, kommer landet oundvikligen att lida:

- (1) Tung skuldsättning — vilket leder till ett skuldslaveri liknande Nigerias eller Brasiliens. Utrikesskulden uppgår redan till femtio miljarder dollar och växer fortfarande.
- (2) Kronisk inflation eftersom pengar trycks för att täcka skulder, subventioner och underskott.
- (3) Ojämn utveckling i och med att enklaver längs kusten lyfter medan stora områden i inlandet stagnerar.
- (4) Endemisk korruption då miljoner människor drivs av den nya marknadsekonomis bud till att försöka få det bra på sin nästas bekostnad. De som har mest makt visar vägen och blir kompradorer för att berika sig själva och i förbifarten sälja Kina.
- (5) Kulturell tillbakagång och moralisk nedgång, då västerländsk kultur tränger igenom och dominerar på det ena området efter det andra: först massmedia och sedan litteraturen, konsten, utbildningen och vetenskapen.
- (6) Snabb polarisering genom att de rika och mäktiga blir rikare och mäktigare, medan den stora majoriteten av bönder, som förr hade andel i kooperativen, nu förlorar alla andelar i produktionsmedel och beger sig ut på marknaden utan annat att sälja än sin arbetskraft.
- (7) Verkliga problem med att tillkämpa sig och behålla marknadsandelar i exporten till Västerlandet och Japan i och med att konkurrensen skärps, tillbakagången fördjupas, depressionen övertar det ena landet efter det andra och rivaliteten skärps i världen.

De möjligheter som skapades av Förenta staternas asiatiska krig och den till synes outtömliga, vapendrivna amerikanska marknaden, står inte längre öppna för de asiatiska utvecklings-ekonomierna. För övrigt är Kina också under bästa tänkbara förhållanden alldeles för stort för att bli ännu en asiatisk tiger, som försöker göra export till Västerlandet till sin främsta källa

till utvecklingskapital. Det troligaste slutresultatet av det nuvarande öppnandet av Kina för världsmarknaden och landets allt större beroende av världsekonomin är att Kina på nytt hamnar i en halvkolonial ställning och försätts i passivitet, utlämnat till sina fordringsägare och känsligt för varenda ogynnsam trend i världsekonomin. Det kan knappast leda till en självständig, självförsörjande och stabil ekonomi som förmår skänka hela det kinesiska folket en rimlig nivå av välstånd.

Före revolutionens seger 1949 var Kina ett halvfeodalt halvkolonialt kompradorkapitalistiskt land.

Nu återgår Kina snabbt till ett halvfeodalt halvkolonialt kompradorkapitalistiskt tillstånd.

Det är en tragedi.

5. Vad bär framtiden med sig?

Historien har emellertid inte tagit slut. Kineserna är ett energiskt, dynamiskt och kreativt folk. De har en lång revolutionär historia och stora tillgångar av revolutionär medvetenhet och motivation. Nya vågor av uppror och revolution kommer att följa. Efter Thermidor i Frankrike kom 1848, och efter 1848 kom 1870. I vår tid rör sig händelserna ännu snabbare. Man kan med tillförsikt säga: "Revolutionen är död. Leve revolutionen."

Om William Hinton

William Hinton har följt det kinesiska jordbrukets utveckling i fyrtiofem år, alltsedan han kom till Kina med ett FN-projekt strax efter andra världskriget, och har dessutom själv arbetat med jordbruk i större delen av sitt liv. Dessa två faktorer gör att han idag är den främste kännaren av Kinas jordbruk utanför Kina — och en av de främsta Kinakännarna i allmänhet.

William Hinton föddes 1919 i Chicago, men efter faderns död flyttade han med sin mor till Massachusetts vid Atlantkusten, där modern blev rektor vid en skola som också drev jordbruk och mejeri. Han älskade jordbruket och arbetade hårt där, berättar han själv.

Efter high school liftade och arbetade han sig runt världen. Han hamnade i Japan som reporter precis lagom för att uppleva den japanska invasionen av det egentliga Kina i juli 1937. På vidarefärden såg han fattigdomen och förtrycket i det av Japan ockuperade Nordöstkina. Väl hemma studerade han vid Harvard och Cornell University och tog lantbruksexamen 1941. När Förenta staterna följande år gick in i kriget var han vapenvägrare och hamnade i arbetsläger, men ändrade sig efter att ha läst Edgar Snows berömda bok om den kinesiska revolutionen, Röd stjärna över Kina. Den boken förändrade hans liv, säger han. "Jag fann snart att om jag hade varit kinesisk bonde så hade jag kämpat i Maos armé. Efter det kunde jag inte längre vara pacifist."

Han hamnade nu i Kina som propagandaanalytiker åt Krigsinformationskontoret, stannade där till efter krigsslutet och träffade Mao Zedong, Zhou Enlai och andra ledare.

Efter ett år i hemlandet kom han tillbaka till Kina som traktortekniker i ett hjälpprojekt i FN:s regi. Det var mitt under inbördeskriget som slutade med revolutionens seger 1949. När FN-projektet avslutades stannade han kvar för att följa utvecklingen på landsbygden efter revolutionen. Han fick möjlighet att bevittna jordreformen, i vilken godsägarnas jord delades

ut till de fattiga, i en nordkinesisk by som han kallade Long Bow.

Han stannade i Kina till 1953 och deltog då i projekt för att mekanisera jordbruket och var med om att bygga upp de första jordbruksmekaniska högskolorna.

Efter hemkomsten ville han berätta om vad han hade upplevt, men i McCarthyismens USA mötte det stora svårigheter. Han berättar själv om hur hans bok *Fanshen*¹ kom till:

”Jag bar anteckningarna på ryggen över en stor del av Nordkina, dök ned i skyttegravar med dem för att komma undan bomberna och marscherade på nätterna med dem för att inte omringas av Fu Zuoyis kavalleri. När jag äntligen kom hem med dem från Kina, konfiskerades de av amerikanska tullen. Efter tre år av juridiska manövrer fick jag ut dem från tullen bara för att få dem beslagtagna — och belagda med kvarstad — av Eastland-kommittén (amerikanska senatens kommitté för inrikes säkerhet, ö.a.). En stämning mot senator Eastland och hans kolleger tog ytterligare två år och slukade sextusen dollar. Det blev 1958 innan jag äntligen kom i besittning av mina anteckningar och kunde börja skriva. Vid det laget hade jag inga tillgångar. Jag lånade pengar, arbetade övertid för att spara pengar, tog deltidsjobb... Det krävdes sammanlagt femton års strider för att göra den här berättelsen känd.”

Fanshen, berättelsen om jordreformen i Long Bow, framstår nu som en av de klassiska skildringarna från den kinesiska revolutionen.

Under 50- och 60-talen arbetade Hinton först som lastbilsmekaniker och sedan som lantbrukare. Först 1971 kunde han komma tillbaka till Kina (han fick inte ens pass förrän 1968), sedan Nixon hade upphävt den amerikanska blockaden. Därefter skrev han *Shenfan*², en rapport om händelserna i Long Bow under kulturrevolutionen, och ett par andra böcker.

Från 1978 började han arbeta som rådgivare i jordbruksfrågor åt den kinesiska regeringen. 1980-84 arbetade han varje vår och höst med FAO:s stäppmarksprojekt i Inre Mongoliet och därefter med ett annat FAO-projekt, som gäller mekanisering av hela byar i olika jordbruksområden och klimatzoner.

1989 avbröt han sitt deltagande i detta projekt (se sid 213). Senare återupptog han det på informell basis:

”Men jag vill inte arbeta åt regeringen nu', sade jag. 'För min del kan jag inte fortsätta som förut.'

'Kan du inte arbeta åt bönderna då?' vädjade mina kolleger.

Jag blev ställd. I motsats till andra projekt genom åren vände detta ryggen till statsjordbruken och de stora vidderna utanför kinesiska muren, där maskiner från Väst lätt kan tas i bruk, och koncentrerade sig i stället på byjordbruket innanför muren. Målet: att finna lämpliga sätt för miljontals bönder att lägga ifrån sig hackan, något som skulle förvandla landsbygden på ett grundläggande sätt.

Efter att ha tänkt över det beslöt jag att ställa mina tjänster till förfogande, utan officiell ställning, titel eller lön, som projektchefens assistent som löste problem närhelst och varhelst det behövdes. Jag tyckte att det arbetssättet innebar en verksam moralisk förebråelse mot makten och att det samtidigt tillät mig att fortsätta med det jag hade ägnat mitt liv åt.

Kanske lurar jag bara mig själv. Vem välkomnar inte en expert som arbetar gratis? Å andra

¹ Ett kinesiskt ord som betyder ”befrielse”, ”frigörelse”.

² Ordet betyder ungefär ”att plöja djupt”.

sidan är jag inte anställd av den regering som så bröt mot det förtroende folk hade, jag har inte offrat några principer för personlig vinning, och jag har frihet att tala närhelst det är nödvändigt. Hur som helst, giltigt eller inte, till sist blev det mitt beslut.”

Samtidigt arbetar Hinton på två böcker: en om hans kamp för sina manuskript på femtiotalet och en tredje bok om Long Bow. Den ska heta *Fenshan*³ och beskriva reformtiden.

Idag framstår William Hinton som en av världens främsta auktoriteter på det moderna Kina. Han gör det i kraft av sin långa erfarenhet: få av dagens journalister och kommentatorer har ett perspektiv som sträcker sig tillbaka till 40- och 50-talen och överblick över hela den kinesiska utvecklingen sedan revolutionen. Han gör det också därför att han har så djupgående kännedom om landsbygden, där tre fjärdedelar av Kinas befolkning bor, och alltid utgår från böndernas behov och krav när han diskuterar Kinas utveckling. Hur ska man kunna bygga upp ett modernt Kina med ett efterblivet jordbruk? frågar han. Ändå glöms landsbygden ofta bort, både av kinesiska planerare och utländska kommentatorer.

Flera av William Hinton's ståndpunkter är kontroversiella, och det är också hans socialistiska grundinställning. Hans grundläggande teser är dock väl underbyggda och stöds också av andra iakttagare:

att även om byråkrati och maktmissbruk är gamla problem så är det i och med reformerna som korruptionen (en av demokratirörelsens främsta måltavlor 1989) blev allvarlig;

att den profitjakt reformerna utlöste har medfört mycket allvarliga skador på miljön;

att upplösningen av kooperativen har gjort det mycket svårare att mekanisera jordbruket;

att den fria ekonomin har lett till polarisering och arbetslöshet.

Denna bok är en samling artiklar skrivna från 1978 till 1991. Det gör att man ibland finner upprepningar; å andra sidan har det fördelen att man kan se Hinton's egen utveckling från förbryllad och skeptisk iakttagare av reformprocessen till skarp kritiker. I den första artikeln från 1978 ser man vad kooperativen dittills hade åstadkommit där de fungerade väl och vilka förhoppningar han hade för framtiden, men också något om de hinder som fanns. I artikel två från 1983 ser man hur stora hindren faktiskt hade varit på många håll, och vad reformerna där kunde ge bönderna. Växlingen av perspektiv berikar.

Den sista artikeln i denna bok finns inte med i den amerikanska upplagan, som kom ut 1990, utan är hämtad ur tidskriften *Monthly Review* nr 6-91. I den sammanfattar Hinton sin syn på utvecklingen i Kina sedan 1949.

Idag står Kina och väntar, anser Hinton:

”Ända sedan den ödesdigra natten (den 4 juni 1989, ö.a.) har Kina hållit andan. Det är som om en snabb och dramatisk film plötsligt hade fryst fast i en stillbild på skärmen. Dengs grupp har inte löst några av de problem rörelsen tog upp. Den har inte vidtagit åtgärder för att åtgärda klagomål, den har inte minskat några privilegier, avslöjat något viktigt fall av korruption, medgett yttrande- eller tryckfrihet på något område. Armén, eller rättare sagt den del av armén som var villig att gå till handling, har helt enkelt gripit in och hejdat handlingen. Nu väntar hela landet på att något ska hända och få igång den rulle som hade hakat upp sig.”

Lennart Lundberg

³ ”Dela upp bergen”.